

У 2016 р. було виділено 31,4 % запланованих коштів, а у 2017 р. – 17,42 % передусім через невідповідальне ставлення замовників до процесу розробки, виконання, аналізу виконання ДЦП, недотримання законодавства, відсутність методики оцінки ефективності їх виконання, неузгодженість прогнозних обсягів фінансових ресурсів та реальних можливостей фінансування.

В результаті реалізації ДЦП, разом із впливом інших факторів, за останні роки можна спостерігати наступну тенденцію показників соціально-економічного розвитку: за 4 місяці 2018 р. порівняно з аналогічним періодом 2017 р. темп зростання обсягів виробництва промислової продукції склав 102,6 %, обсягу сільськогосподарського виробництва – 99,5 %, обсягу будівництва – 99,2 %, обсягу капіталовкладень – 137,4 %, доходів місцевих бюджетів без трансфертів – 124,1 %, ІСЦ – 104,4 % [3].

Якщо враховувати переважно соціальну спрямованість державних цільових програм, необхідно поглянути на соціальні показники. У 2017 р. порівняно з 2016 р. реальна середньомісячна заробітна плата одного працівника зросла на 19,1 %, заборгованість із виплати зарплати скоротилась на 4,8 %, індекс споживчих цін у 2017 р. збільшився на 14,4 % [4]. У 2017 р. Україна опинилась на 64 сходинці за рівнем життя серед 128 країн світу, про що свідчать результати глобального дослідження «Індекс соціального розвитку» (Social Progress Imperative). Усі показники соціального розвитку України залишилися переважно на рівні минулого року. Незначне покращення відбулося у показниках «доступ до інформації та комунікацій», «свобода вибору та особиста свобода», «доступ до вищої освіти». Незначне погіршення – у показниках «особиста безпека» та «толерантність». Найвищий бал, аналогічно до минулого року, має «харчування та базове медичне обслуговування» (98,47 зі 100) та «доступ до базової освіти» (97,52). Найнижчі – «толерантність» (40,52), «якість навколишнього середовища» (50,37) [5].

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI за редакцією від 01.01.2018. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Стан виконання державних цільових програм за 2016-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-A&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.
3. Основні показники соціально-економічного розвитку регіонів станом на 05.06.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/Osnovni-pokazniki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv1.pdf>
4. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/mp/op_u/op1217_u.htm
5. Індекс соціального розвитку за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/research/social-progress-index-2017.html>.

УДК 378(477)

Тарасенко О. С.

аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну,

Тарасенко І. О.

д. е. н., професор,
завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Київський національний університет технологій та дизайну

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Процес реформування освіти і науки, який відбувається в країні на тлі глобалізації економіки, прагнення України увійти до єдиного європейського освітнього простору, викликає появу множини негативних чинників та ризиків як внутрішнього, так і зовнішнього прояву, що впливають на безпеку закладів вищої освіти (ЗВО). Вітчизняні і зарубіжні науковці, досліджуючи сутність економічної безпеки як категорії, дійшли висновку, що система вищої освіти пов'язана з соціально-економічними системами різних

рівнів множиною зв'язків, чинників, параметрів, а, отже, результати модернізації та реформування освітньої сфери доцільно оцінювати через призму економічної безпеки, яка є ключовим елементом стійкого функціонування інших об'єктів та систем.

За останні роки в Україні здійснено низку заходів щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти [1] щодо реформування освіти, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. В даному документі освіту визначено «... основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорукою майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені».

В Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [2] відзначено основні досягнення у сфері розвитку національної освітньої сфери, визначено основні проблеми, які впливають на її якість та конкурентоспроможність, та систематизовано ризики, які ускладнюють процес реалізації цілей і завдань цієї стратегії та є наслідком певної соціально-економічної нестабільності, екологічних та політичних проблем. З огляду на це набуває актуальності завдання розробки стратегії забезпечення економічної безпеки як окремих ЗВО, так і системи вищої освіти в цілому в рамках її реформування, враховуючи не лише світові процеси, але й інтереси сталого розвитку України в довгостроковій перспективі. В науковій літературі простежується тенденція, коли економічна безпека розглядається як умова, узагальнююче поняття, яке вченими та практиками вживається довільно та на власний розсуд [3, с. 15]. Проте, економічна безпека – це поняття, яке має багатомірний і міжгалузевий характер, що охоплює спектр об'єктів, властивостей і критеріїв.

Останнім часом у зв'язку з процесами становлення і реформування освіти в Україні питання безпеки системи вищої освіти в цілому та вищих навчальних закладів зокрема, зважаючи на специфічні особливості зазначених об'єктів, набули самостійного значення. Українськими і зарубіжними вченими досліджено сутність категорії економічної безпеки із врахуванням специфіки діяльності закладів вищої освіти та зроблено висновки про необхідність розробки моделі управління економічною безпекою ЗВО з урахуванням трансформаційних процесів та викликів глобалізації, які охопили і освітню сферу [4]; розроблено концептуальні основи та модель індикативної системи показників економічної безпеки ЗВО, враховуючи їх особливості [5; 6]; запропоновано модель адаптивного управління системою вищої освіти України в умовах трансформації суспільства та переходу до інформаційної економіки [7].

Методичними рекомендаціями щодо розрахунку економічної безпеки України значення освіти лише опосередковано відзначено через розвиток людського капіталу при визначенні соціальної складової, яку охарактеризовано як «... стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни» [8]. Недооцінку значення освіти в забезпеченні економічної безпеки країни певною мірою можна пояснити тим, що в існуючих концепціях національної безпеки до недавнього часу освіта не розглядалася з точки зору її власної безпеки, джерела конкурентних переваг країни, чинника сталого розвитку.

Економічна безпека системи вищої освіти науковцями визначається як стан економічного, науково-технологічного і кадрового потенціалу вищої школи, за якого забезпечується гарантований захист: «... інтересів освітніх закладів, їх працівників та студентів, ефективний розвиток вищої освіти навіть за несприятливого впливу внутрішніх і зовнішніх чинників» [5, с. 1275]; «... національних інтересів у сфері вищої освіти та розвиток цієї сфери у відповідності до довгострокових та середньострокових потреб і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни» [9, с. 144]. Особливістю розглянутих визначень є те, що сферу вищої освіти вчені розглядають як соціально-економічну систему, що потребує розвитку. З позицій системного аналізу розвиток соціально-економічної

системи забезпечується на основі реалізації таких закономірностей: ускладнення організаційної структури системи завдяки появі нових елементів і підсистем; розробки та імплементації нових методів і регулювання у відповідності до внутрішніх потреб та зовнішніх умов; розробки методичного інструментарію оцінювання та забезпечення стійкого і безпечного розвитку.

На рис. 1 представлено авторське бачення місця економічної безпеки національної системи вищої освіти в ієрархії рівнів забезпечення національної безпеки.

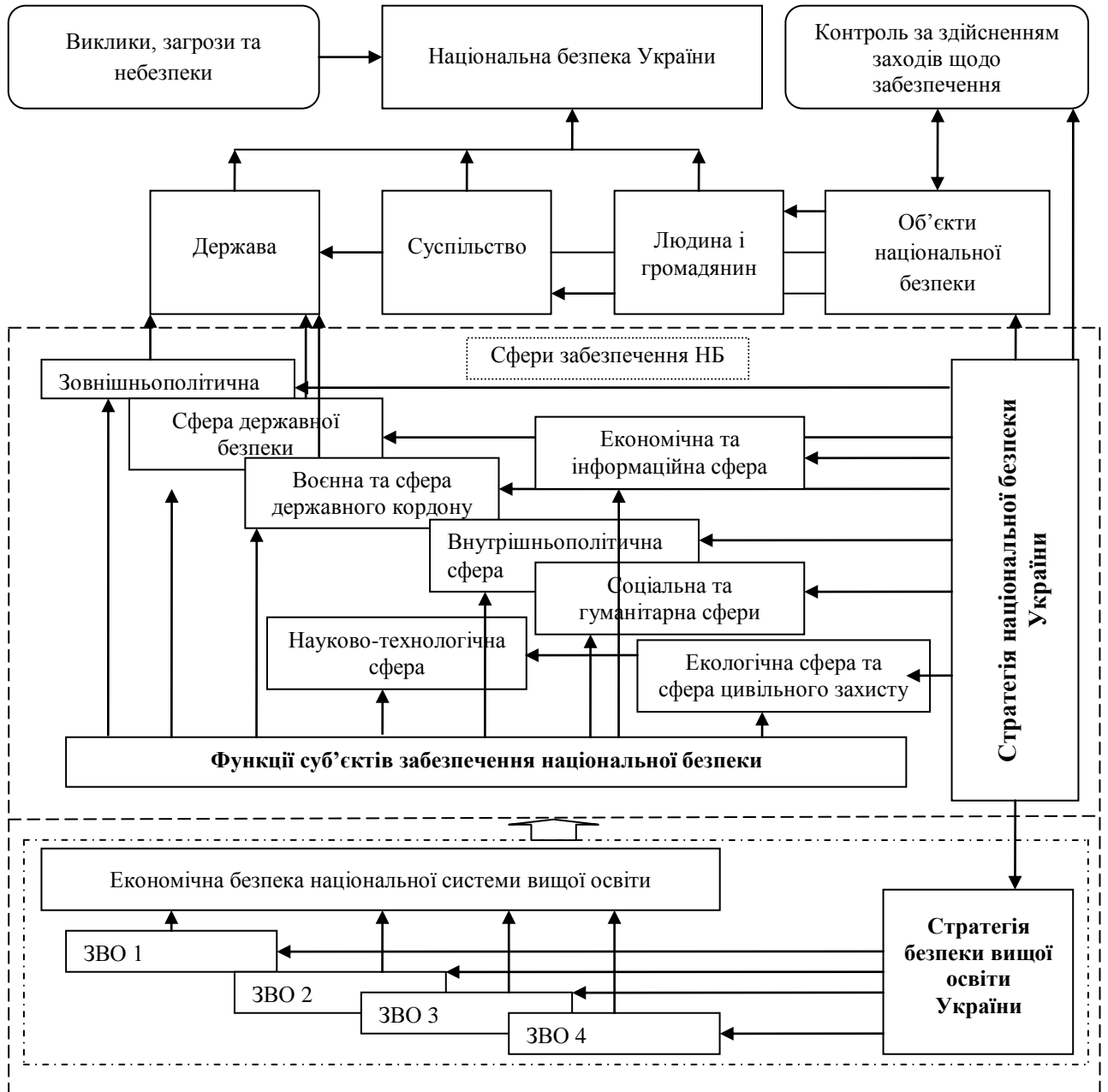

Рис. 1. Місце економічної безпеки системи вищої освіти в ієрархії рівнів забезпечення національної безпеки України

Джерело: розроблено авторами

Вивчаючи проблематику економічної безпеки вищої освіти (ВО) необхідно враховувати соціальну спрямованість цього сектора, а отже питання безпеки ВО необхідно розглядати з позицій соціальних систем. Крім того, як зазначає Н. В. Плотніков в праці [10, с. 14], пріоритетність вищої освіти для національної безпеки визначається тим, що вища освіта є сферою, в якій: а) формується система поглядів і цінностей майбутніх керівників;

б) протягом досить тривалого періоду (4 – 6 років) відбувається соціалізація молодих громадян країни; в) призначеною для передачі знань, сформованих професійно підготовленою частиною педагогічних, наукових працівників та практиків. З іншого боку, ВО є значимою на сучасному етапі економічною сферою, де відбувається рух фінансових потоків, формуються матеріальні цінності, створюються і використовуються нематеріальні активи.

Отже, проблематику економічної безпеки освіти доцільно розглядати на рівні системи вищої освіти в цілому, як складову національної безпеки, а не лише локально – на рівні окремих закладів вищої освіти. Іншими словами умови сьогодення визначають необхідність теоретичного обґрунтування та розробки концепції забезпечення економічної безпеки вищої освіти як елемента національної безпеки та основного інституту формування людського капіталу країни, первинними ланками якого виступають університети.

Список літератури

1. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page#n10>.
3. Баранов В. М. Законодательное определение понятия «экономическая безопасность государства» и современные проблемы ее правового регулирования / В. М. Баранов // Вестник Нижегородской академии МВД России. – 2001. – № 1. – 284 с.
4. Батова В. Н. Экономическая безопасность учреждения высшего профессионального образования в условиях глобализации / В. Н. Батова // Электронный научный журнал «Современные проблемы науки и образования». – № 1 (Часть 1). – 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru>.
5. Ширяев М. В. Экономическая безопасность высшего образования: концептуальные основы / М. В. Ширяев // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 11-6. – С. 1272 – 1276.
6. Дмитриев С. М. Экономическая безопасность технического вуза: система индикаторов / С. М. Дмитриев, М. В. Ширяев, С. Н. Митяков // Высшее образование в России. – 2014. – № 3. – С. 11 – 20.
7. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007 – 2011 рр.: наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2. Ч. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлінського, Ін-т вищої освіти; [упоряд.: Лисиця Н. В., Чорнойван Г. П., Стельмах Н. А., Айвазова Л. М., Бублик Н. М.; наук. консультант Корольов Б. І.; наук. ред. Рогова П. І.; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. – Київ, 2014. – 416 с.
8. Методичні рекомендації щодо розрахунку економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 // [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
9. Плотников Н. В. Проблемы обеспечения экономической безопасности высшего образования на современном этапе / Н. В. Плотников // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент». – 2015. – № 3. – С. 143 – 150.
10. Плотников Н. В. Обеспечение экономической безопасности высшего образования: теоретические и методологические аспекты: автореф. дис. докт. экон. наук.: 08.00.05 / Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Санкт-Петербургский государственный экономический университет». – Санкт-Петербург, 2016. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://drive.google.com/file/d/0B0NkuB2lrZFKS0VFME5kNH15eVU/view>.

УДК 338.4

Черба В. М.

доцент кафедри оподаткування та соціального забезпечення,
Університет митної справи та фінансів,

Вепхадзе Т. О.

студентки групи УП16-1,
Університет митної справи та фінансів

ФРАНЧАЙЗИНГ У БІЗНЕСІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Актуальною є роль франчайзингу в розвитку бізнесу сьогодні. Він може в певній мірі стати прискорювачем економіки, оскільки дозволяє інтегрувати інтереси крупного, середнього і дрібного бізнесу, просувати вітчизняних виробників і їх товари, формувати